

Eleonora Akvitanska - žena, majka i kraljica

Mavrinac, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:864161>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet

Matea Mavrinac

ELEONORA AKVITANSKA – ŽENA, MAJKA I KRALJICA

ELEANOR OF AQUITAINE – WIFE, MOTHER AND QUEEN

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2024.

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

Matea Mavrinac

JMBAG: 0009089981

ELEONORA AKVITANSKA – ŽENA, MAJKA I KRALJICA

ZAVRŠNI RAD

Studij: Prijeddiplomski sveučilišni studij povijesti i hrvatskog jezika i književnosti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Kosana Jovanović

Rijeka, 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU ZAVRŠNOG RADA

Ovime potvrđujem da sam osobno napisala rad pod naslovom *Eleonora Akvitanska – žena, majka i kraljica* te da sam njegoa autorica. Svi dijelovi rada, nalazi i ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežnim izvorima, literaturi i drugom) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedene u popisu literature.

Ime i prezime studenta: Matea Mavrinac

Datum:

Vlastoručni potpis: _____

Sadržaj

UVOD	1
1. TKO JE ELEONORA AKVITANSKA?	3
1.1. Djetinjstvo i odrastanje.....	3
1.2. Obrazovanje	4
1.3. Nasljeđivanje titule i nasljedstva.....	4
2. ELEONORA KAO SUPRUGA I KRALJICA.....	6
2.1. Brak s Lujem VII.....	6
2.2. Odlazak u Drugi križarski rat (1147.–1149.).....	8
2.3. Poništenje braka	10
2.4. Brak s Henrikom II.....	11
2.5. Prve godine bračnog života	12
2.6. Dinastički sukobi i posljednje godine braka	14
3. ELEONORA KAO MAJKA	17
3.1. Djeca iz prvog braka.....	17
3.2. Djeca iz drugog braka.....	18
3.3. Matilda, Eleonora, Ivana, Henrik Mlađi, Gotfrid.....	19
3.4. Rikard I.....	22
3.5. Ivan Bez Zemlje	25
4. ELEONORA KAO POKROVITELJICA	27
ZAKLJUČAK	31
POPIS LITERATURE.....	32

UVOD

Jedna od najznačajnijih i najbogatijih nasljednica srednjovjekovne Europe, Eleonora Akvitanska, tijekom svog života obnašala je mnoge funkcije ostavivši dubok trag na društvenoj i političkoj sceni. Kao vojvotkinja Akvitanije, kraljica Francuske i Engleske te majka desetero djece, Eleonora je često balansirala između svojih uloga i prkosila ondašnjim društvenim očekivanjima. Naslov ovog rada ukazuje na segmente koje ću detaljno razraditi u nastavku, a to je uloga Eleonore kao žene, majke i kraljice. Rad prati Eleonorin život od rođenja 1122. godine do njezine smrti 1204. godine.

U prvom poglavlju pod nazivom *Tko je bila Eleonora Akvitanska* prikazat ću ukratko njezino djetinjstvo, kako je izgledao njezin odgoj i odrastanje, period nakon gubitka majke i brata te nasljeđivanje titule i teritorija nakon očeve smrti.

Drugo poglavlje pod naslovom *Eleonora kao supruga i kraljica* obuhvaća razdoblje njezinih brakova s Lujem VII. i Henrikom II. Poglavlje je podijeljeno u nekoliko manjih potpoglavlja u kojima ću se dotaknuti ključnih događaja unutar njezina dva braka s fokusom na njezin utjecaj unutar istih.

Treće poglavlje pod nazivom *Eleonora kao majka* prikazuje njezin utjecaj na djecu i njihov odgoj s posebnim osvrtom na buduće kraljeve nasljednike Rikarda Lavljeg Srca i Ivana Bez Zemlje.

Četvrto poglavlje pod nazivom *Eleonora kao pokroviteljica* prikazuje Eleonorinu pokroviteljsku stranu i njezin utjecaj na kulturnoj i društvenoj sferi, a posebice na književnu tradiciju koja je poznata pod nazivom „dvorska ljubav.“ Ovo poglavlje ujedno prikazuje i njezin položaj kao žene u književnoj tradiciji.

Cilj ovog rada je prikazati Eleonoru i njezin politički, društveni i kulturni utjecaj kao srednjovjekovne žene, majke i kraljice. Kroz ove uloge, Eleonora je utjecala na političku i kulturnu dinamiku srednjovjekovne Europe, koristeći pritom svoju moć i položaj na načine koji su prkosili tradicionalnim rodnim ulogama tog doba.

Pri pisanju rada koristila sam se primarnim i sekundarnim izvorima. Od primarnih izvora koristila sam pisma koje je napisala ili primila kraljica Eleonora, a koja obuhvaćaju njezinu

korespondenciju s Rikardom Lavljeg Srca, Ivanom Bez Zemlje i papom Celestinom II.¹ Od sekundarne literature koristila sam knjige poput *Eleanor of Aquitaine: A Life* A. Weir,² *Plantagenet Princes: The Sons of Eleanor of Aquitaine and Henry II.* D. Boyd,³ *Eleanor of Aquitaine: Heroine of the Middle Ages* R. A. Koestler-Grack,⁴ *Henry II and Eleanor of Aquitaine: Founding an Empire* M. Lewis,⁵ Swabey, F., *Eleanor of Aquitaine, Courtly Love and the Troubadours*,⁶ *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires* S. Cockerill,⁷ *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors* A. Weir,⁸ koje se dotiču svih segmenata Eleonorina života i uloga koje je obnašala, uključujući život njezine obitelji te povijesne događaje koji su obilježili vladavinu njezinih muževa i sinova.

¹ Ferrante J. *Epistolae: Medieval Woman's Latin Letters*. Columbia University Libraries, 2014. <https://epistolae.ctl.columbia.edu/> (pristupljeno 16.7.2024.)

² Weir A., *Eleanor of Aquitaine: A Life*, Ballantine Book, New York, 2008.

³ Boyd D., *Plantagenet Princes: The Sons of Eleanor of Aquitaine and Henry II.*, Pen and Sword History, 2021.

⁴ Koestler-Grack R. A., *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, Chelsea House Publications, 2006.

⁵ Lewis M., *Henry II and Eleanor of Aquitaine: Founding an Empire*, Amberley Publishing, 2021.

⁶ Swabey, F., *Eleanor of Aquitaine, Courtly Love and the Troubadours*, Greenwood Press, 2004.

⁷ Cockerill S., *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, Amberley Publishing, 2019.

⁸ Weir A., *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, Random House, 2020.

1. TKO JE ELEONORA AKVITANSKA?

1.1. Djetinjstvo i odrastanje

Eleonora Akvitanska rođena je 1122. od majke Aenore de Chatelleraulta i oca Vilijama X. Točan datum njezina rođenja nije poznat, a godina njezinog rođenja određena prema godini njezine smrti i procijenjenoj životnoj dobi. Još jedan podatak koji nam daje uvid u njezine godine jest zakletva vjernosti plemića Akvitanije 1136. kada je Eleonora imala četrnaest godina.⁹ Neki izvori navode 1124. kao godinu njezina rođenja jer je navodno u vrijeme očeve smrti 1137. imala trinaest godina.¹⁰ Mjesto rođenja se isto pretpostavlja i spominju se dvije lokacije, a to su palača u Poitiersu i palača u Bordeauxu. Krštena je kao Aliénore, a ime potječe od latinske riječi „alia-Aenora“ što znači „druga Eleonora“. Eleonora je bila najstarije od troje djece. Njezina sestra Petronilla, ponekad nazvana Aelith, rođena je 1125., dok se njezin brat Vilijam Aigret rodio 1126./1127.¹¹ Dvor na kojem je Eleonora odrastala bio je poznat diljem Europe i važno kulturno središte u Francuskoj.¹² Tijekom odrastanja uživala je bogat i luksuzan život, a dokaz tome su često održavane zabave i predstave.¹³ Već u najranijim godinama života pokazala je interes za trubadursku kulturu, ali to ne začuđuje s obzirom da je njezin djed Vilijam IX. bio na glasu kao prvi trubadur.¹⁴ Kao većina mladih djevojaka bila je podučavana raznim tradicionalnim ženskim umijećima poput ručnog rada i vođenja domaćinstva, ali i drugim vještinama poput jahanja i sokolarstva kojim se posvetila u zrelijoj dobi.¹⁵ U mladosti, Eleonora je rijetko marila za društvene konvencije i po uzoru na svoje pretke bila je energična, inteligentna, sofisticirana, ali i svojeglava. Opisana je kao *perpulchra*, što bi značilo više nego lijepa.¹⁶ Jedan od trubadura Bernard de Ventadour opisao ju je „gracioznom, ljupkom, utjelovljenjem šarma“. ¹⁷ Međutim, nije sačuvan njezin fizički opis pa se sa sigurnošću ne zna boja njezine kose i očiju.¹⁸ Pretpostavlja se da je imala crvenu ili kestenjastu kosu, ako je vjerovati muralu u kapeli Sainte-Radegonde u Chinonu.¹⁹

⁹ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 32.

¹⁰ Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 44.

¹¹ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 32.

¹² Ibid., str. 29.

¹³ Ibid., str. 36.

¹⁴ Ibid., str. 26.

¹⁵ Ibid., str. 36.

¹⁶ Ibid., str. 37.

¹⁷ Ibid., str. 37.

¹⁸ Ibid., str. 37.

¹⁹ Ibid., str. 38.

1.2. Obrazovanje

Akvitanski zakoni pružali su ženama povoljniji i viši status u vojvodstvu u usporedbi s drugim dijelovima Europe. Žene su mogle nasljeđivati imovinu i samostalno upravljati naslijeđenom zemljom te su imale veću slobodu javnog djelovanja za razliku od žena u sjevernom dijelu Francuske. Unatoč tome, formalno se obrazovanje nije smatrano važnim za žene. Djevojke su obično bile podučavane kućanskim vještinama u svojim domovima ili samostanima te su rijetko znale čitati i pisati. Eleonora je predstavlja iznimku jer je dobila formalno obrazovanje zahvaljujući zahtjevu svoga oca. Znala je čitati na svom materinjem i latinskom jeziku, a pretpostavlja se da je poznavala i Aristotelovu Logiku. Iako je bila upoznata s umjetnošću trubadura nemamo dokaza da je naslijedila djedov pjesnički talent, ali njegov je utjecaj vidljiv u oblikovanju njezinog karaktera i pokroviteljstvima u kasnijoj dobi.²⁰

1.3. Nasljeđivanje titule i nasljedstva

U veljači 1127. umire Eleonorin djed Vilijam IX. U trenutku smrti bio ekskomuniciran zbog veze s Dangerousom, suprugom njegovog vazala, vikonta Aimeryja I. de Rochefoucaulda od Châtelleraulta. Zbog ljubavi prema njoj Vilijam IX. ju je oteo i doveo u svoju palaču u Poitiersu smjestivši je u toranj Maubergeonne. Njegova tadašnja supruga Filipa od Toulousea zatražila je pomoć papinog legata Girauda, ali ni čin ekskomunikacije nije utjecao na Vilijama. Ne mogavši tolerirati njegovo ponašanje Filipa se povukla u Fontevraud gdje je naposljetku umrla.²¹ Vilijama IX. nasljeđuje Eleonorin otac Vilijam X. čija je vladavina okarakterizirana kao problematična i kratka. Nemogućnost obuzdavanje vazala koji su tražili veću neovisnost i narušen odnos s Crkvom 1130., nakon što je podržao protupapu Anakleta, rezultirali su njegovom ekskomunikacijom i stavljanjem Akvitanije pod interdikt. Iste godine umiru Eleonorina majka Aenora i brat Vilijam u dvorcu Talmont. U tom trenutku osmogodišnja Eleonora postaje buduća očeva nasljednica. Unatoč gubitku važnih ljudi u svom životu Eleonora je imala lijepo i privilegirano djetinjstvo, a Rikard od Poitiersa navodi kako je odgajana u nježnosti i obilju.²² Prema tradiciji, Vilijamov se dvor često selio po cijelom vojvodstvu, a Eleonora je uvijek putovala s njim. Njihov omiljeni dvor bio je onaj u Poitiersu koji će joj ostati drag tijekom cijelog života i gdje će provoditi najviše vremena.²³ 1136. Vilijam X. odlazi na hodočašće u svetište sv. Jakova u Santiagu de Compostela kako bi zatražio oprost

²⁰ Ibid., str. 36-37.

²¹ Ibid., str. 31-32.

²² Ibid., str. 34.

²³ Ibid., str. 32-34.

od grijeha i molio za Božju pomoć protiv neprijatelja, dok je svoje dvije kćeri ostavio na brigu nadbiskupu Bordeauxa. Na Veliki petak, 9. travnja 1137. vojvoda je stigao u Compostelu gdje je shvatio da je ozbiljno bolestan i da se zarazio kontaminiranom vodom iz potoka. Neposredno prije smrti oporučno ostavlja Eleonori svoje posjede, poziva svoje vazale da se zakunu na vjernost njegovoj kćeri i traži od francuskog kralja Luja VI. zaštitu za Eleonoru. Vilijam X. i Luj VI. dogovorili su brak između Eleonore i Lujevog sina, budućeg kralja Luja VII. Također, dogovoreno je kako će se teritoriji Akvitanije, koji će se pripojiti Francuskoj nakon njihova vjenčanja, ostati neovisni i nasljeđivat će ih samo Eleonorini muški nasljednici. Tako je Eleonora u dobi od samo petnaest godina postala grofica Poitoua, vojvotkinja Akvitanije i Gaskonje, a ujedno i „najbogatija i najpoželjnija nasljednica u Europi“.²⁴

²⁴ Ibid., str. 39-41.

2. ELEONORA KAO SUPRUGA I KRALJICA

2.1. Brak s Lujem VII.

Luj VI. Debeli sa suprugom Adélaïdom de Maurienne imao je šest sinova. Prvorođeni sin Filip trebao je naslijediti oca, ali je u listopadu 1131. doživio kobnu nesreću nakon koje je preminuo. Drugorođeni sin, Luj Mlađi postao je očev nasljednik. Veći dio svog djetinjstva Luj je proveo među redovnicima opatije Saint-Denis i to je utjecalo na oblikovanje njegovog karaktera. Bio je pobožan i skroman dječak koji je odgojen za crkvenu službu, ali nakon bratove smrti morao je napustiti crkveno okruženje i preuzeti kraljevsku funkciju. Prema francuskom krunidbenom običaju, Luj je okrunjen za života njegovog oca 25. listopada 1131. u Reimsu, kao Luj VII.²⁵

Neposredno prije smrti Viliijama X., dogovoren je pogodan politički i ekonomski brak između 16-godišnjeg francuskog kralja Luja VII. i godinu dana mlađe Eleonore Akvitanske. 18. lipnja 1137. Luj je krenuo na put prema budućoj nevjesti,²⁶ koja je još uvijek živjela u očevom kućanstvu.²⁷ Eleonora i Luj VII. vjenčali su se 25. srpnja 1137. u katedrali Saint-André u Bordeauxu. Nakon obreda okrunjeni su kao vojvoda i vojvotkinja od Akvitanije. Vjenčanju je prisustvovalo puno uzvanika među kojima je bilo najviše Eleonorinih vazala. Ekstravagantna gozba koja je uslijedila poslije obreda trajala je od sredine jutra do kasnog poslijepodneva.²⁸ Eleonora je tada primijetila Lujevu plahu osobnost i suzdržanost koju je mogla ili se barem nadala da će moći oblikovati.²⁹

Nakon svadbenog slavlja nastavili su svoj putu prema Parizu, ali ih je u međuvremenu dočekala vijest o smrti Luja VI.³⁰ Novopečeni bračni i kraljevski par smjestio se u palači Cîte u Parizu koja se znatno razlikovala od Eleonorinog voljenog doma u Poitiersu. Nezadovoljna izgledom dvora, Eleonora je odlučila modernizirati njihov novi dom. Naručila je izgradnju dimnjaka i kamina, proširenje prozora, postavljanje drvenih grilja i nove tapiserije. Jedino mjesto koje ju je podsjećalo na dom bio je bogat i raznovrstan vrt izvan palače.³¹ Francuski

²⁵ Ibid., str. 44.

²⁶ Ibid., str. 45.

²⁷ DeAragon R. C. *Wife, Widow, and Mother: Some Comparisons between Eleanor of Aquitaine and Noblewomen of the Anglo-Norman and Angevin World*. U *Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady*, ur. Wheeler B. and Parson J. C. Palgrave Macmillan US. 2003., str. 98.

²⁸ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 46.

²⁹ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 18.

³⁰ Ibid., str. 18.

³¹ Ibid., 22-23.

dvor, osim po izgledu, razlikovao se i po nedostatku događanja. Stoga je Eleonora pozvala razne umjetnike i trubadure koji su zabavljali nju i njezine goste. Mnogo je vremena provodila u molitvi, šetnji vrtom, a zimi je s dvorskim damama igrala šah, prepričavala priče i sl. Zbog svojih raskošnih izdataka na ukrase, haljine i zabave često je bila kritizirana, ali ne od strane kralja jer je on većinu vremena provodio u svojim vjerskim dužnostima.³² Nedugo nakon Eleonorinog dolaska na dvor kraljica Adélaide povukla se iz Pariza. Navodno, kraljica nije voljela svoju snahu i često joj je prigovarala oko rastrošnosti i nedostatka pobožnosti. U međuvremenu, Luj VII. se sve više posvećivao vjerskim dužnostima, zanemarujući bračne i kraljevske.³³ Više je djelovao kao skroman službenik nego kralj, nije volio nositi raskošnu kraljevsku odjeću niti prisustvovati dvorskim zabavama,³⁴ a kraljica je jednom prilikom izjavila kako se udala za redovnika, a ne kralja.³⁵

Kako bi dokazao svoju moć i zadobio Eleonorinu naklonost kralj je otišao ugasiti pobunu u Poitiersu.³⁶ Međutim, njegovo brutalno ponašanje nije se dojmilo Eleonoru jer je ona od njega očekivala viteštvo, a ne tiraniju.³⁷ Kad je Eleonorina sestra Petronilla započela vezu s grofom Ralphom od Vermandois, koji je bio oženjen sestrom grofa od Champagne,³⁸ Luj je vjerojatno pod Eleonorinim utjecajem pronašao tri 'poslušna' biskupa koji su poništili Ralphov prvi brak i omogućili vjenčanje s Petronillom. Nakon grofove pritužbe papa je odlučio ekskomunicirati bračni par i staviti njihove teritorije pod interdikt. Kralj je potom obuzet gnjevom prema grofu sazvao svoje vitezove i napao Champagnu.³⁹

Napetost između supružnika sve je više rasla, a posebice nakon sedmogodišnjeg braka u kojem još nije rođen nasljednik. U lipnju 1144. kraljevski je par nazočio posveti crkve u Saint-Denisu gdje je Eleonora razgovarala s opatom Bernardom iz Clairvauxa od kojeg je zahtijevala opoziv ekskomunikacije i priznanje braka između njezine sestre i Ralpa, a zauzvrat je obećala Lujev prekid sukoba s grofom od Champagne i priznanje crkvenih kandidata za nadbiskupsku poziciju. Navodno se požalila i oko nedostatka djeteta. Opat je obećao da će moliti za nju, ako održi dato obećanje.⁴⁰ Ubrzo nakon njihovog razgovora Luj je potpisao primirje s grofom,

³² Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 50-51.

³³ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 23.

³⁴ Weir, str. 46.

³⁵ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 52.

³⁶ Ibid., str. str. 24.

³⁷ Ibid., str. 32.

³⁸ Weir., *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 62.

³⁹ Ibid., str. 63-64.

⁴⁰ Ibid., str. 68-70.

priznao crkvene kandidate, ekskomunikacija je poništena, a brak između Petronille i Ralpa je proglašen valjanim.⁴¹ U roku od godinu dana Eleonora je rodila svoju prvu kćer Mariju koja je dobila ime po Djevici Mariji. U ovom periodu Eleonora se posvetila majčinstvu i ostavila svoje kraljevske poslove po strani.⁴²

2.2. Odlazak u Drugi križarski rat (1147.–1149.)

Prvi se križarski rat vodio od 1096. do 1099. Pokazao se uspješnim jer su osnovane četiri križarske države.⁴³ Uz Jeruzalemsko Kraljevstvo osnovane su kneževina Antiohija, kneževina Edessa i grofovija Tripoli.⁴⁴ 1145. zauzeta je Edessa i papa Eugenije III. pozivao je francuskog kralja u Drugi križarski rat.⁴⁵ Kralj je papinom pozivu vidio priliku za iskupljenje svojih grijeha, ali opat Suger nastojao je uvjeriti kralja da razmisli o svojoj odluci smatrajući kako je potrebniji u kraljevstvu.⁴⁶ Iako kraljica Eleonora nije imala valjane razloge da se pridruži pohodu vjerojatno samo željela maknuti od svoje sumorne dvorske rutina. Luj je podržao njezino pridruživanju ratu jer je bio svjestan da će njezinim prisustvom dobiti podršku vazala u Akvitaniji, dok će istovremeno imati kontrolu nad suprugom. Tijekom sljedećih mjeseci Eleonora je obilazila kraljevstvo, organizirala govore, pomagala u organizaciji i novačenju vojske. Njezin entuzijizam i žar uvjerali su njezine vazale, ali i mnoge druge Francuze da se pridruže ovom pohodu.⁴⁷ U ožujka 1146. kralj i kraljica prisustvovali su javnoj ceremoniji u Vézelayu na kojoj je opat Bernard od Clairvauxa održao nadahnutu propovijed od novom križarskom ratu.⁴⁸ Emotivno potreseni i ohrabreni kralj i kraljica uzeli su blagoslovljeni križ, ničice pali pred opata i obećali kako će svoje vazale povesti u Svetu zemlju, dok je svjetina s oduševljenjem klikala: „U Jeruzalem!“, „Križevi! Dajte nam križeve!“⁴⁹

U svibnju 1147. okupljena je vojska, kraljevska pratnja s teretnim kolima i sve je bilo spremno za odlazak u pohod. Većina kočija sadržavala je impresivnu količinu Eleonorine prtljage i prtljage njezinih dvorskih dama, a to je izazvalo brojne kritike jer se kraljica očito nije

⁴¹ Ibid. 70-71.

⁴² Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 31.

⁴³ Ibid., str. 34-35.

⁴⁴ Križarski ratovi. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <https://www.enciklopedija.hr/clanak/krizarski-ratovi> (stranica posjećena 7.9.2024.)

⁴⁵ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 71.

⁴⁶ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 35-36.

⁴⁷ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 75-76.

⁴⁸ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 40.

⁴⁹ Ibid., str. 40.

namjeravala odvojiti od svoje kraljevske udobnosti.⁵⁰ O Eleonorinom boravku u Carigradu nemamo puno podataka, ali pretpostavlja se da je provodila vrijeme s caricom Irenom koja je bila šogorica njemačkog cara Konrada III.⁵¹ Svjestan da gubi kontrolu nad svojom vojskom koja je ujedno bila i materijalno opustošena Luj je odlučio krenuti prema Antiohiji.⁵² Na tom su putu zbog svoje sigurnosti kraljica Eleonora i njezine dame morale putovati u zaštićenim nosiljkama koje su vukli konji. Dok su prelazili planine Paflagonije kralj je zahtijevao od kraljičinog vazala Geoffreyja de Rancona da povede kraljicu i grupu vojnika naprijed kako bi se utaborili prije planinskog prijevoja.⁵³ Međutim, na Eleonorin zahtjev oni su nastavili svoj put kroz stjenoviti prijevoj i na kraju se utaborili u zaštićenoj dolini. To se na kraju pokazalo kao dobra odluka jer su muslimani pripremili zasjedu kraljevoj vojski. U zoru sljedećeg dana nastavili su svoj put prema najbližoj luci.⁵⁴

U ožujku 1148. kralj i kraljica stigli su u Antiohiju gdje ih je dočekaao Eleonorin ujak Rajmond od Antiohije.⁵⁵ Devet godina stariji Rajmond smatran je izrazito šarmantnim, karizmatičnim i dobrim sugovornik,⁵⁶ a osim toga njegov je dvor nalikovao Eleonorinom dvoru u Poitiersu.⁵⁷ Tijekom njihovog boravka ujak i nećakinja provodili su dosta vremena zajedno i to je izazvalo kod kralja ljubomoru jer je počeo sumnjati u prirodu njihova odnosa. Uslijedili su dani puni sukoba između kraljevskog para. Eleonora je pokušavala nagovoriti Luja da pomogne njezinom ujaku s napadom na Alep,⁵⁸ ali nepokolebljivi Luj zahtijevao je da nastave svoj put prema Jeruzalemu. Međutim, kraljica je željela ostati u Antiohiji s ujakom i zaprijetila suprugu kako će zadržati svoje vazale,⁵⁹ a potom je potegla pitanje njihovog krvnog srodstva i poništenja braka. Htjela se odreći francuske krune, povratiti titulu vojvotkinje Akvitanije i ostati pod ujakovom zaštitom u Antiohiji. Uvidjevši Eleonorinu odlučnost kralj je pristao na poništenje braka, ali samo ako se s tim složi francusko plemstvo.⁶⁰

U svibnju 1148. stigli su u Jeruzalem gdje su nakon obilaska svetišta smješteni u Davidovoj kuli, ali kroničari ne spominju Eleonoru prisutnost što može ukazivat da se nalazila u kraljevoj

⁵⁰ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 82.

⁵¹ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 88-89.

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid., str. 91.

⁵⁴ Ibid., str. 92-93.

⁵⁵ Ibid., str. 91-94.

⁵⁶ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 46.

⁵⁷ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 94-95.

⁵⁸ Ibid., str. 96.

⁵⁹ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 47.

⁶⁰ Ibid., str. 47.

nemilosti.⁶¹ Tijekom jedanaest mjeseci koliko su proveli u Jeruzalemu nemamo puno podataka o Eleonorinim aktivnostima i javnim istupanjima, ali njezina su iskustva u Svetoj zemlji ostavila trag na kasniji razvoj događaja.⁶² U travnju 1149. kralj i kraljica odlučili su isploviti iz Akre u odvojenim brodovima.⁶³ Na putu ih je uhvatila oluja, a nakon gotovo dva mjeseca nije se znalo što se dogodilo i gdje se nalaze njihovi brodovi. U srpnju je kralj Luj stigao u Kalabriju gdje je saznao da je kraljičin brod uz pomoć sicilijanskog kralja Ruđer od Sicilije sigurno pristigao u Palermo. Nakon Eleonorinog oporavka od iscrpljenosti kraljevski je par nastavio svoju put.⁶⁴ U međuvremenu, papa Eugen III. pozvao je kralja i kraljicu da mu se pridruže u Tusculumu kako bi ih posavjetovao oko bračnih problema. Umjesto poništenja braka, papa ih je blagoslovio i praktički ih natjerao da obnove svoju ljubav te im je pripremio spavaću sobu do koje ih je osobno ispratio. Sutradan je kraljevski par svoj put nastavio prema Rimu.⁶⁵ Nakon gotovo dvije i pol godine, u kolovozu 1151. kraljevski par se vratio u Pariz. Papin je blagoslov očito urodio plodom jer je Eleonora godinu dana prije rodila svoju drugu kćer Alis.⁶⁶ U nadolazećim mjesecima sve se više pričalo o neuspjehu drugog križarskog rata, njegovim uzrocima i glasinama iz Antiohiji koji su dodatno produbili narušen odnos između kraljevskog para.⁶⁷

2.3. Poništenje braka

Nakon petnaest godina braka u kojem nije rođen muški nasljednik kralj je sve ozbiljnije počeo razmišljati o njegovom poništenju. U ljeto 1151. Geoffrey Plantagenet i njegov sin Henrik došli su na francuski dvor kako bi sklopili primirje s kraljem. Tada je Eleonora po prvi put susrela svog budućeg muža koji joj se odmah dojmio.⁶⁸ 18. ožujka 1152. održan je sabor u Beaugencyju gdje je na temelju bliskog krvnog srodstva poništen brak između Luja i Eleonore. Kraljica je obje kćeri morala predati kralju, zadržala je svoje naslijeđene teritorije, ali je u slučaju ponovne udaje morala zatražiti Lujevo dopuštenje. Dok je kralj morao vratiti titulu vojvode od Akvitanije.⁶⁹ Nakon poništenja braka Eleonora se zaputila prema svojoj palači u Poitiersu.⁷⁰ Na svom je putu izbjegla dvije otmice, prvu je pokušao grof Teobald V. od Bloisa,

⁶¹ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 100.

⁶² Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 101-102.

⁶³ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 52.

⁶⁴ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 103-104.

⁶⁵ Ibid., str. 104-105.

⁶⁶ Ibid., str. 107.

⁶⁷ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 106.

⁶⁸ Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 155.

⁶⁹ Ibid., str. 124-125.

⁷⁰ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 56.

a drugu Henrikov mlađi brat Geoffrey Plantagent.⁷¹ Budući da je ponovno postala najpoželjnija nevjesta u Europi postojala je opasnost da će biti oteta i prisiljena na udaju. Eleonora je po prvi put nakon udaje ponovno postala samostalna vojvotkinja koja je mogla kontrolirati vlastite teritorije. Nekadašnja kraljica Francuske sada je od svojih vazala tražila obnovu vazalne vjernosti kao vojvotkinji od Akvitanije.⁷² Davala je počasti i privilegije, izdavala povelje u svoje ime i obnavljala darovnice redovničkim kućama. Također, ukinula je većinu zakona koje je donijela zajedno s bivšim suprugom Lujem VII.⁷³ Njezina povećana aktivnost nakon razvoda sugerira da je možda bila ograničena kao kraljica,⁷⁴ ali i da je postala svjesnija svoje pozicije i političkog utjecaja nakon što je ponovno postala slobodna žena. Zнала je da ne smije dugo ostati sama i da se mora brzo preudati. Stoga je ponudila ruku vojvodi od Normandije Henriku koji ju je rado prihvatio.⁷⁵

2.4. Brak s Henrikom II.

Henrik II. bio je unuk Henrika I., engleskog kralja i vojvode od Anjoua i Normandije koji je ujedno bio najmlađi sin Williama Osvajača.⁷⁶ Nakon gubitka nasljednika i sina jedinca Williama, Henrika I. je naslijedila njegova kćer Matilda koja je bila udovica njemačkog cara Henrika V.⁷⁷ 1128. Matilda se udala za Geoffreyja Plantageneta koji je bio nasljednik grofovije Anjou, Touraine i Maine. U ožujku 1133. rodila je sina Henrika, a kasnije se u njegovu korist odrekla prava na englesku krunu.⁷⁸ Nakon očeve smrti, Henrik je nosio titulu grofa od Anjou i Normandije te se spremao preuzeti englesko prijestolje.

Osam tjedana nakon poništenja braka, Eleonora i Henrik vjenčali su se 18. ožujka 1152. u crkvi Saint Pierre u Poitiersu.⁷⁹ Održana je mala ceremonija bez velikog slavlja jer su bili svjesni da krše feudalne veze prema kralju Luju.⁸⁰ Eleonora je sada bila vojvotkinja Akvitanije i Normandije te grofica Poitoua i Anjoua. Zahvaljujući Eleonorinim zemljama, Henrik je udvostručio svoje kontinentalne teritorije koji su se sada protezali od Škotske do Pirineja.

⁷¹ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 127.

⁷² Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 42.

⁷³ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 127-128.

⁷⁴ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 43.

⁷⁵ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 57.

⁷⁶ Cartwright, Mark, "Henry II of England." *World History*

Encyclopedia, https://www.worldhistory.org/Henry_II_of_England/ (stranica posjećena 22.7.2024.)

⁷⁷ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 113-114.

⁷⁸ Cartwright, Mark, "Henry II of England." *World History Encyclopedia*, https://www.worldhistory.org/Henry_II_of_England/ (stranica posjećena 22.7.2024.)

⁷⁹ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 57-58.

⁸⁰ *Ibid.*, str. 59.

Također, povećao je svoj društveni status i moć te je u dobi od samo devetnaest godina postao najmoćniji vladar u Europi.⁸¹ U kolovozu 1152. novopečeni je bračni par otišao na četveromjesečno putovanje u Akvitaniju kako bi Eleonora svojim vazalima predstavila Henrika kao novog vojvodu. Vazali su se samo zbog odanosti prema svojoj vojvotkinji zakleli Henriku na vjernost.⁸² Odmah nakon udaje Eleonora je preuzela službene dužnosti koje se tiču njezinih teritorija te je nastavila izdavati potvrde i darivati vjerske ustanove.⁸³ Tako je na primjer, tjedan dana nakon vjenčanja posjetila opatiju Montierneuf gdje je nazivajući se „Eleanor, Božjom milošću, vojvotkinja od Akvitanije i Normandije“⁸⁴ potvrdila privilegije kao što su to činili i njezini predci. Posjetila je i opatiju Saint-Maixent, a u lipnju 1152. hodočastila je u Fontevraud koji će za nju imati poseban značaj.⁸⁵ U kolovozu 1153. Eleonora je rodila prvog sina Vilijama koji je ime dobio prema njezinom ocu i djedu.⁸⁶ Rođenjem sina, Eleonorine kćeri iz prvog braka više nisu mogle naslijediti Akvitaniju. Krajem 1152. Henrik je otišao u Englesku kako bi izazvao kralja Stjepana za englesku krunu. Naposljetku je dogovoreno da će kralj Stjepan vladati do svoje smrti, a potom će engleska kruna preći na Henrika. U listopadu 1154. umire kralj Stjepan, a već u prosincu iste godine Henrik i Eleonora okrunjeni su za kralja i kraljicu Engleske u Westminsterskoj opatiji.⁸⁷

2.5. Prve godine bračnog života

U to vrijeme većina je aristokratskih brakova bila poslovni dogovor između feudalnih magnata kojima je u cilju bila zaštita osobnih interesa, ali između Henrik i Eleonora postojao je i visok stupanj zajedničkih ambicija.⁸⁸ Eleonora je dvaput izabrana za kraljevsku nevjestu, a u oba slučaja njezino je zemljišno bogatstvo bilo ključan faktor pri sklapanju ovih bračno-političkih saveza.⁸⁹ Henrik je tijekom braka bio dominantan, ali je Eleonori dopustio određeni stupanj autonomije barem u pogledu upravljanja vlastitim teritorijem.⁹⁰ Živahni ton Eleonorinih

⁸¹ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 43.

⁸² Ibid., str. 47.

⁸³ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 130.

⁸⁴ Epistolae: Medieval Woman's Letters, A letter from Eleanor of Aquitaine (1152, May 26), <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/896.html> (stranica posjećena 25.7.2024.)

⁸⁵ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 130.

⁸⁶ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 60.

⁸⁷ Cartwright M. "Henry II of England." *World History Encyclopedia*., https://www.worldhistory.org/Henry_II_of_England/ (stranica posjećena 22.7.2024.) (stranica posjećena 26.7.2024.)

⁸⁸ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 44.

⁸⁹ Huneycutt L. L. *Alianora Regina Anglorum: Eleanor of Aquitaine and her Anglo-Norman Predecessors as Queens of England*. U *Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady*, ur. Wheeler B. and Parson J. C. Palgrave Macmillan US. 2003., str. 121.

⁹⁰ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 46.

povelja na početku braka s Henrikom II. sugeriraju da je bila zadovoljna. Na primjer, povukla je darovnicu koju je prethodno dala opatiji Saint-Maixent u vrijeme njezinog braka s Lujem VII., a kasnije ju je ponovno potvrdila nakon vjenčanja s Henrikom II. Weir ističe kako je Eleonora to učinila kako bi uklonila Lujev utjecaj nad Akvitanijom i ponovno uspostavila svoju vlast. Tome u prilog ide njezin potpis u kojem se naziva „Eleanor, milošću vojvotkinja od Akvitanije i Normandije, ujedinjena s vojvodom od Normandije, Henrikom od Anjoua“.⁹¹ Ove ranije povelje uglavnom se dotiču vjerskih pokroviteljstava, ali su bile značajne jer je kraljica često isticala kako je njihova svrha zaštita i spas duša njezine obitelji.⁹²

Eleonora je svoj trenutak dominacije dočekala u nešto kasnijim godinama života, ali tome su zasigurno doprinijeli njezina upornosti i strpljenje koje je stekla tijekom godina.⁹³ Henrikovi kroničari rijetko su spominjali Eleanoru, osim kada su željeli zabilježiti njezinu prisutnost uz kralja, rođenje djece ili kada ju kritiziraju. Stoga su neki biografi na temelju toga zaključili da kraljica nije uživala veliku političku moć. Ipak, postoje dokazi u službenim dokumentima i spisima Ivan od Salisburyja, tajnik nadbiskupa Teobalda, koji pokazuju da je Henrik za vrijeme svoje odsutnosti dopustio Eleonori gotovo jednaku autonomiju u donošenju odluka i administrativnim pitanjima. Na primjer, 1156. i 1158. Eleonora je djelovala kao regent Engleske, a 1163. je bila suregent s kraljevim savjetnikom. Bavila se rutinskim poslovima, izvršavala naloge od strane kralja iz inozemstva, odobravalala akte savjetnika, sudila u pravnim sporovima i sl. Njezina rješenja i pisma sastavljali su njezini službenici, potpisujući ju kao „Eleanor, milošću Božjom, kraljica Engleske“. Kraljica je bila ažurna i u rješavanju sporova, a to vidimo na primjeru njezine korespondencije s barunom Ivanom FitzRalphom te vitezovima i stanarima Abingdonske opatije.⁹⁴ Još jedan primjer Eleonorinog političkog utjecaja bio je kada je potaknula svoga supruga na osvajanje grada Toulousea na koji je polagala pravo.⁹⁵ Kraljica je očito bila je svjesna svog položaja i moći, ali ju je nastojala provodila zajedno sa svojim mužem.⁹⁶

⁹¹ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 43-44.

⁹² Richardson H. G. "The Letters and Charters of Eleanor of Aquitaine." *The English Historical Review* 74, br. 291 (1959): 193–213. <http://www.jstor.org/stable/558439>. (stranica posjećena 8.8.2024.)

⁹³ Brown E. A. R. *Eleanor of Aquitaine: Parent, Queen, and Duchess. U Eleanor of Aquitaine: Patron and Politician*, ur. Kibler W. University of Texas Press. Austin. 2014., str. 30-31.

⁹⁴ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 58-59.

⁹⁵ Ibid., str. 32.

⁹⁶ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 58-59.

2.6. Dinastički sukobi i posljednje godine braka

Od 1168. kraljica se posvetila upravljanju svojim teritorijima s obzirom da više nije bila u dobi za rađanje, a njezina je kontrola mogla doprinijeti stabilnosti zemlje, posebice nakon Henrikovog sukoba s bivšim kancelarom i Canterburyjskim nadbiskupom Tomom Becketom. Međutim, ključan sukob dogodio se 1173. kada su Henrikovi sinovi, na inicijativu svoje majke, pokrenuli pobunu protiv njega. Točni razlozi Eleonorine pobune protiv supruga nisu nam poznati i vjerojatno su se temeljili na osobnim i političkim interesima, kao što su veća želja za autonomijom, nezadovoljstvo brakom i podrška sinovima u ostvarivanju njihovih političkih ambicija.⁹⁷ Sve je započelo Henrikovom podjelom teritorija među sinovima. Henrik Mlađi postao je nasljednik Engleske, Normandije, Mainea i Anjoua, Rikard je počeo vladati u Akvitaniji, Geoffrey je trebao postati vojvodom Bretanje, dok je najmlađi sin Ivan ostao bez nasljedstva.⁹⁸ Henrik Mlađi ubrzo je shvatio da ima marionetsku ulogu u očevoj politici. Stoga je odlučio pobjeći u Francusku kod Luja VII. gdje su mu se na Eleonorinu inicijativu pridružili Rikard i Geoffrey. Sama Eleonora se na kraju nije uspjela pridružiti pobuni jer je prema Henrikovom naređenju zatvorena.⁹⁹ Na kraju nakon mirovne konferencije kralj je oprostio svojim sinovima zbog njihove dobi i naivnosti, dok je Eleonora ostala u Henrikovoj nemilosti sve do njegove smrti.¹⁰⁰

Henrik Mlađi ostao je očev nasljednik, ali još uvijek nije posjedovao obećanu vlast i teritorij.¹⁰¹ Dok je njegov mlađi brat Ivan zbog svoj nesudjelovanja u zavjeri na kraju bio nagrađen teritorijem u Engleskoj i Francuskoj.¹⁰² Nakon ponovne kratkotrajne i neuspješne pobune protiv oca, 1183. umire Henrik Mlađi,¹⁰³ a 1186. i njegov brat Geoffrey.¹⁰⁴ Nakon čega je ponovno u pitanje dovedeno nasljeđivanje teritorija i krune. Novi nasljednik krune sada je trebao postati Rikard, dok je njegovom mlađem bratu trebala pripasti Akvitanija. Međutim, Rikardova je povezanost s Akvitanijom bila toliko velika da se odlučio odreći prijestolja i zadržati prvotno nasljeđe. Na kraju je nakon Eleonorine intervencije postignut dogovor oko zamjene nasljeđa.¹⁰⁵ Nakon napada kod Le Mansa, Henrik se zbog bolesti i iscrpljenosti odlučio

⁹⁷ Swabey, *Eleanor of Aquitaine, Courtly Love and the Troubadours*, str. 45-47.

⁹⁸ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 77-78.

⁹⁹ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 113-116.

¹⁰⁰ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 86-87.

¹⁰¹ Ibid., str. 79.

¹⁰² Ibid., str. 86-87.

¹⁰³ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 297-299.

¹⁰⁴ Ibid., str. 313.

¹⁰⁵ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 132-133.

skloniti u dvorac Chinon gdje je priznao Rikarda za svog punopravnog nasljednika,¹⁰⁶ a potom je preminuo 6. srpnja 1189.¹⁰⁷

Nemamo podatak o Henrikovim osjećajima prema Eleonori pred kraj njegova života, ali prema izvještaju grofa Vilijam Marshal, kraljica je s radošću primila vijest o kraljevoj smrti,¹⁰⁸ te je nakon šesnaest godina zarobljeništva napokon dočekala svoje oslobođenje.¹⁰⁹ Naime, Eleonora i Henrik razdvojili su se 1168.,¹¹⁰ netom prije pobune njihovih sinova. Nakon što je kraljica zarobljena nemamo puno podataka o njezinim kretanjima, a mjesto i okolnosti njezinog zarobljavanja ostali su nejasni. Pretpostavlja se da je prvo bila zatočena u dvorcu Chinon ili Rouenu, dok je srpnju 1174. bila zatvorena u Salisburyju, odnosno današnjem Old Sarumu. Na početku je njezina sloboda kretanja bila ograničena, a kasnije je s vremenom popuštala. Eleonora nije bila tretirana kao običan zatvorenik jer to nije ni bila, već se nalazila u nekoj vrsti kućnog pritvora. Zbog prirode svog prijestupa korespondencija joj je bila ograničena, a izravno dopisivanje sa sinovima strogo zabranjeno.¹¹¹ Također, bila je lišena svih svojih prihoda, ali joj je bio omogućen udoban život. U periodu njezinog odsustva počele su kružiti razne glasine o tome kako je prekršila bračne dužnosti, prouzročila pobunu sinova, a na njih su se nadovezale i glasine iz prethodnog braka.¹¹² Gervazije od Canterburyja navodi kako je 1175. u Englesku stigao papin legat jer je trebao riješiti nekoliko sporova, a tom je prilikom potaknuta priča o razvodu kraljevskog para. Navodno su Henrik i Eleonora razgovarali o razvodu, a kralj je pritom ponudio Eleonori neke pogodnosti, ako se zaredi u Fontevraudu. Međutim, Eleonora je odlučila odbiti kraljevu ponudu.¹¹³ Zacijelo je bila svjesna potencijalnog gubitka ako se odrekne svoje pozicije jer je još uvijek postojala mogućnost da bude oslobođena. Između 1175. i 1176. Henrik Mlađi i njegov otac proslavili su Božić u Engleskoj, ali nema zapisa o Eleonorinoj prisutnosti. Međutim, iste godine pozvana je da im se pridruži za Uskrs i to je ujedno bio posljednji put da je vidjela sve sinove na okupu. U tom je periodu Eleonora ostala sa svojom kćeri Ivanom koja je ubrzo trebala otići na suprugov dvor.¹¹⁴ Nakon toga Eleonora je ostala u Winchesteru pod skrbništvom Ranulfa de Glanvillea, a kasnije je ponovno vraćena u

¹⁰⁶ Ibid., str. 138.

¹⁰⁷ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 96.

¹⁰⁸ Brown, *Eleanor of Aquitaine: Parent, Queen, and Duchess*, str. 36.

¹⁰⁹ Mark J. J., "Eleanor of Aquitaine." *World History*

Encyclopedia. https://www.worldhistory.org/Eleanor_of_Aquitaine/ (stranica posjećena 27.7.2024.)

¹¹⁰ Lewis, *Henry II and Eleanor of Aquitaine: Founding an Empire*, str. 211.

¹¹¹ Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 276-280.

¹¹² Ibid., str. 281-282.

¹¹³ Ibid., str. 283-285.

¹¹⁴ Ibid., str. 286.

Salisbury.¹¹⁵ Zapisi iz 1177. upućuju da je počela stjecati veću neovisnost i da su se uvjeti njezinog zatočeništva počeli poboljšavati, ali nema podataka u kolikoj je mjeri sada mogla održavati komunikaciju s djecom. Također, nema podataka o posjeti njezinih sinova, ali pretpostavlja se da su, ako su i postojale bile ograničene i kontrolirane.¹¹⁶ Od 1180. možemo uočiti da je kraljica bila više puta premiještana i da je boravila u Winchesteru, Dorsetu, Somersetu i Berkshiru. 1183. preminuo je Eleonorin drugorođeni sin Henrik Mlađi, a tadašnji arhiđakon od Walesa otišao je priopćiti kraljici ove tužne vijest. Međutim, kraljica nije djelovala iznenađeno jer joj se navodno u snu pojavila vizija njegove smrti.¹¹⁷ Eleonoru je ova vijest zasigurno potresla, ali je i odredila njezin život. Navodno je posljednja želja njezinog sina bila da njegov otac bude milostiv prema njegovoj majci, a ta mu je želja na kraju uslišana jer je Eleonora nakon toga zadobila veću neovisnost.¹¹⁸

¹¹⁵ Ibid., str. 287-288.

¹¹⁶ Ibid., str. 291-292.

¹¹⁷ Ibid., str. 293-296.

¹¹⁸ Ibid., str. 298.

3. ELEONORA KAO MAJKA

Uz ulogu supruge, najvažnija uloga u Eleonorinom životu bila je uloga majke. Položaj kraljice uvijek je bio promjenjiv i najviše je ovisio o njezinim odnosima s mužem i djecom.¹¹⁹ Njezin je život uvijek bio pod povećalom, ali najviše tijekom njezinih trudnoća jer se iščekivalo rađanje muških nasljednika. S obzirom na visoku stopu smrtnosti i mogućnost preživljavanje djece do odrasle dobi kraljevski su parovi tijekom bračnog života morali osigurati nekoliko muških nasljednika. U razmaku od dvadeset godina kraljica Eleonora rodila je čak desetero djece.¹²⁰ S kraljem Lujem VII. imala je dvije kćeri, Mariju od Francuske i Alisu od Francuske, dok je s kraljem Henrikom II. imala osmero djece: Vilijama, Henrika Mlađeg, Matildu od Engleske, Rikarda I., Gotfrida II., Eleonoru od Engleske, Ivanu od Engleske i Ivana od Engleske.¹²¹ Tijekom cijelog svog života Eleonora je bila iznimno aktivna, a njezine učestale trudnoće nisu utjecale na njezino obnašanje kraljevskih i majčinskih dužnosti.¹²² Nakon njezinog razvoda od Luja ne nalazimo puno podataka o njezinom odnosu s kćerima,¹²³ zbog čega su prepisivali da ih zanemaruje i da nije nije dobra majka.¹²⁴ Međutim, na primjeru njezine djece iz drugog braka možemo vidjeti da je itekako bila prisutna u njihovim životima i da dosta vremena provodila s njima.¹²⁵

3.1. Djeca iz prvog braka

Dogovoreni brak između Luja VII. i Eleonore u početku je izgledao kao profitabilan sporazum za obje strane, ali s vremenom se pokazao neodrživim. Prema riječima Ivana od Salisburyja, Luj je volio Eleonoru gotovo na djetinjast način, ali je rijetko bio posjetitelj njezine postelje. U skladu s naukom Crkve, konzumacija braka bila je isključivo vezana uz rađanje nasljednika, ali njegovi su bračni posjeti bili toliko rijetki da ni nakon sedam godina braka nije rođen nasljednik. Eleonorino nezadovoljstvo doživjelo je vrhunac kada se odlučila posavjetovati s opatom Bernardom koji joj je obećao da će moliti za nju.¹²⁶

¹¹⁹ Huneycutt, *Alianora Refina Anglorum: Eleanor of Aquitaine and her Anglo-Norman Predecessors as Queens of England*, str. 117.

¹²⁰ *Ibid.*, str. 122.

¹²¹ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 142-143.

¹²² Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 194.

¹²³ *Ibid.*, str. 158-159.

¹²⁴ *Ibid.*, str. 158-159.

¹²⁵ DeAragon, *Wife, Widow, and Mother: Some Comparisons between Eleanor of Aquitaine and Noblewomen of the Anglo-Norman and Angevin World*, str. 102.

¹²⁶ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 54-55.

Opatove molitve urodile su plodom jer je 1145. rođena Eleonorina prva kćer Marija, a ime je dobila po Djevici Mariji. O njezinom djetinjstvu nemamo podataka, ali postoje sumnje da je kraljica bila distancirana majka. Međutim, treba uzeti u obzir da su odnosi unutar aristokratskih obitelji, a posebice između roditelja i djece rijetko kada bili bliski. Aristokratkinje su obično nakon izvršavanja svoje primarne obveze, odnosno rađanja nasljednika, skrb o djeci prepuštale svojim dojiljama jer su se morale pripremiti za naredne trudnoće. Tijekom ranog djetinjstva muška su se djeca obično slala na vitešku obuku u drugo plemićko kućanstvo, dok su ženska djeca bila odgajana u samostanima do trenutka za udaju.¹²⁷ Nedugo nakon rođenja svoje prve kćeri kralj i kraljica odlaze u Drugi križarski rat iz kojeg su se vratili nakon dvije i pol godine. Njihov narušeni bračni odnos na kratko je obnovio papa Eugen III. i 1150. rođena je druga kćer Alisa. Nakon poništenja braka, u skladu sa zakonom i praksom njihove su kćeri proglašene legitimnima, a skrbništvo je pripalo Luju. Eleonora je nakon razvoda morala napustiti francuski dvor i svoje dvije kćeri.¹²⁸

S obzirom na okolnosti, razdvajanje od djece bio je očekivan ishod, ali se on često tumači kao Eleonorina nebriga za vlastitu djecu. Međutim, treba uzeti u obzir da je razdvajanje od djece bilo neizbježno jer su ona u jednom trenutku svog života odlazila na školovanje i kasnije na dvorove budućih supružnika. Primjerice, Marija je zaručena s osam godina za Henrika I. od Champagne, Alisa s tri godine za Teobalda od Bloisa, a potom su obje predane na brigu obiteljima svojih zaručnika.¹²⁹ Nakon Eleonorinog odlaska s dvora, nema dokaza da je ikad više vidjela ili stupila u kontakt s kćerima. Međutim, postoje nagađanja da su Eleonora i Marija kasnije stupile u kontakt i predsjedavale tzv. dvorom ljubavi.¹³⁰

3.2. Djeca iz drugog braka

Nakon prethodnog neuspješnog braka, nova se bračna zajednica s Henrikom II. činila kompatibilnijom za Eleonoru. Gervazije od Canterburyja ističe kako je njihov bračni životi na početku bio prožet međusobnom privlačnošću,¹³¹ a tome u prilog ide činjenica da je u prvih petnaest godina braka rođeno devetero djece. Na svojim su čestim putovanjima, Henrik i Eleonora gotovo uvijek putovali zajedno sa svojim djecom, dok je Eleonora uz sebe uvijek

¹²⁷ Ibid., str. 72-73.

¹²⁸ Ibid., str. 107-108.

¹²⁹ Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 171-172.

¹³⁰ Turner R. V. "Eleanor of Aquitaine and Her Children: an Inquiry into Medieval Family Attachment."

Journal of Medieval History vol. 14, br. 4, (1988): 321-35. [https://doi.org/10.1016/0304-4181\(88\)90031-0](https://doi.org/10.1016/0304-4181(88)90031-0)

¹³¹ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 131.

imala barem jedino dijete. Na temelju podataka iz Pipe Rollsa u razdoblju između 1155-1173. možemo vidjeti da je Eleonora i financijski skrbila za svoju djecu, a to je uključivalo i nabavu njihove odjeće.¹³² Na temelju zapisa možemo pratiti i njihova kretanja između 1156. i 1167. Nakon smrti najstarijeg sina Viliijama, Eleonora je u pratnji godinu dana stare Matilde napustila Englesku i krenula prema Normandiji i Anjou. U Englesku su se vratile nakon godinu dana, ali ovaj put u pratnji Matildinog starijeg brata Henrika Mlađeg. 1160. Eleonora i Matilda ponovno odlaze u Normandiju, dok je budući prijestolonasljednik Henrik Mlađi bio stavljen pod skrbništvo kancelara Becketa. Nakon Božićne proslave u Cherbourgu 1162. kraljevski se par vratio u Englesku, ali u pratnji Matilde i godinu dana stare Eleonore. Pretpostavlja se da je kraljica od 1163. do 1165. boravila u Engleskoj, a potom se zajedno s Matildom i Rikardom pridružila Henriku na kontinentu. Iste je godine rođena Ivana, a kasnije im se pridružio i Gotfrid. 1167. u Engleskoj je rođen njihov najmlađi, a ujedno i posljednji sin Ivan. Nakon njegova rođenja nemamo puno podataka o kraljičinih kretanjama, ali pretpostavlja se da je između 1167. i 1174. većinu vremena provodila odvojeno od supruga i svoje mlađe djece jer se posvetila upravljanju Akvitanijom.¹³³

3.3. Matilda, Eleonora, Ivana, Henrik Mlađi, Gotfrid

O djetinjstvu Matilde, Eleonore i Ivane nemamo puno podataka, ali znamo da je Eleonora bila prisutna u njihovim životima sve do trenutka njihove udaje. Sve su tri engleski dvor napustile u dobi između devet i trinaest godina, a svoje su obrazovanje vjerojatno stekle na dvoru budućih muževa. S majkom su se ponovno susrele tek u zrelijim godinama života.¹³⁴

Najstarija kći Matilda rođena je 1156.,¹³⁵ a ime je dobila po svojoj baki carici Matildi.¹³⁶ 1168. udala se za Henrika Lava koji je bio vojvoda od Saske i Bavorske. Njihov se brak pokazao izrazito uspješnim jer je došlo je do širenja trgovine između Engleske i Carstva, a Henrik se pokazao značajnim pokroviteljem umjetnosti i Crkve.¹³⁷ Matilda i Eleonora ponovno su se susrele nakon što su Matilda i njezin suprug bili protjerani iz Svetog Rimskog Carstva, a svoj su zaklon pronašli u Engleskoj.¹³⁸ Prije povratka Matilda je svoje troje djece odlučila ostavila

¹³² Bowie C. M. „The daughters of Henry II and Eleanor of Aquitaine: a comparative study of twelfth-century royal women.“ PhD thesis, University of Glasgow, 2011., str. 36.

¹³³ Turner, “Eleanor of Aquitaine and Her Children: an Inquiry into Medieval Family Attachment,” str. 324-325.

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 198.

¹³⁷ Ibid., str. 228.

¹³⁸ Turner, “Eleanor of Aquitaine and Her Children: an Inquiry into Medieval Family Attachment,” str. 328.

na skrb i odgoj svojoj majci u koju je očigledno imala puno povjerenja.¹³⁹ Drugorođena kći i imenjakinja svoje majke rođena je 1161.¹⁴⁰ Odrastala je uz majku, a potom je zaručena za kralja Alfonsa VIII. od Kastilje. Nakon udaje, promijenila je ime u Leonora kako bi se razlikovala od svoje majke.¹⁴¹ Njezin se brak isto pokazao prosperitetan jer je donijela velik miraz,¹⁴² a ujedno je bila odgovorna za uvođenje okcitanske kulture u Kastilju.¹⁴³ Najmlađa kći Ivana rođena je 1165., ali nemamo podataka po kome je dijete dobilo ime jer nema poveznice unutar Eleonorine i Henrikove obitelji.¹⁴⁴ Prije svojih zaruka za Viliijama II., pretpostavlja se da je poput svog brata Ivana bila poslana u opatiju Fontevraud.¹⁴⁵ 1177. udala se za kralja Viliijama II. od Sicilije, a nakon njegove smrti preudala se za Rajmonda VI. od Toulousa.¹⁴⁶ Ivana i njezina majka susrele su se 1191. u Messini kada joj je Eleonora povjerila brigu o Rikardovoj zaručnici Berengariji od Navare.¹⁴⁷ Ovaj nam podatak daje naslutiti da su ove dvije žene usprkos razdvojenosti imale korektan odnos i međusobno povjerenje.

Međutim, između Eleonore i njezinih kćeri nema sačuvanih korespondencija koje bi nam mogle prikazati njihov stvaran odnos.¹⁴⁸ Sačuvane povelje pokazuju da je kraljica svoje kćeri naslovljava kao *dilectissima* ili *carissima*.¹⁴⁹ Međutim, prilikom njihove interpretacije treba biti oprezan jer je kraljica isti taj pridjev upotrijebila i za sina Ivana.¹⁵⁰ Naposljetku možemo samo pretpostaviti koja je priroda uporabljenog izraza, odnosno je li označavao diplomatski izraz ili Eleonorinu emocionalnu privrženost prema djeci.¹⁵¹

Tijekom odrastanja, sva su četiri sina odgajana na različite načine i u različitim okruženjima. Henrik Mlađi i Gotfrid povremeno su znali boraviti na majčinom dvoru u Poitiersu, Ivan je bio

¹³⁹ Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 307.

¹⁴⁰ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 208-209.

¹⁴¹ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 79.

¹⁴² Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 26-27.

¹⁴³ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 291.

¹⁴⁴ Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 220.

¹⁴⁵ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 94.

¹⁴⁶ Brown, *Eleanor of Aquitaine: Parent, Queen, and Duchess*, str. 39.

¹⁴⁷ Turner, "Eleanor of Aquitaine and Her Children: an Inquiry into Medieval Family Attachment," str. 328-329.

¹⁴⁸ Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 291-292.

¹⁴⁹ Bowie, „The daughters of Henry II and Eleanor of Aquitaine: a comparative study of twelfth-century royal women,“ str. 40.

¹⁵⁰ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 256.

¹⁵¹ Bowie, „The daughters of Henry II and Eleanor of Aquitaine: a comparative study of twelfth-century royal women,“ str. 40.

u Fontevraudu, dok je Eleonorin miljenik Rikard cijelo vrijeme bio na majčinom dvoru pod njezinim kontrolom.¹⁵²

Henrik Mlađi rođen je 1155., a ime je dobio prema svom pradjedu Henriku I.¹⁵³ U dobi od četiri ili pet godina odlazi pod skrbništvo kancelara Becketa koji ga je trebao odgojiti i obrazovati. Međutim, nakon sukoba s kraljem dječak je maknut iz njegovog kućanstva. Od tada Henrik živi u odvojenom kućanstvu pod skrbništvom kraljevskog upravitelja Vilijama Fitz Johna.¹⁵⁴ Nakon krunidbe 1170. mladi je prijestolonasljednik počeo iskazivati očiti prijezir prema ocu. Bio je ogorčen jer su njegova mlađa braća dobila posjede, a on samo naslov bez stvarne moći.¹⁵⁵ Eleonora nije prisustvovala krunidbi Henrika Mlađeg jer je zajedno s Rikardom otputovala u Poitiers na njegovu investituru, a osim toga Henrik II. naredio je kraljici da pripazi na Becketove izaslanike kako ne bi došlo do pobune i mogućeg prekida ceremonije.¹⁵⁶ 1158. rođen je četvrti sin Gotfrid, koji je ime dobio po kraljevom pokojnom ocu i bratu.¹⁵⁷ Mnogi su ga opisivali kao zlobnog i nepovjerljivog, ali iznimno inteligentnog.¹⁵⁸ Imenovan je vojvodom od Bretanje i uspješno je vladao vojvodstvom, ali nije imao velike ovlasti jer je njegov otac imenovao vlastite opunomoćenike. Stoga je Gotfrid, kao i njegov stariji brat Henrik Mlađi, počeo osjećati sve veće nezadovoljstvo i prijezir prema ocu. 1181. oženio se vojvotkinjom Constance s kojom je imao troje djece, a najpoznatiji među njima bio je Artur koji je kasnije postao Ivanov suparnik za nasljeđivanje prijestolja.¹⁵⁹

Henrikovo nametanje autoriteta i gubitak prestiža nakon Becketovog ubojstva dovelo je do sve većeg nezadovoljstva i naposljetku do pobune njegovih sinova protiv njega.¹⁶⁰ U kojoj je svaki od njezinih sudionika imao različite ciljeve koje je nastojao postići. Henrik Mlađi i njegova braća željela su veću autonomnu vlast u svojim dodijeljenim zemljama, dok je Eleonora podupirući njihove ambicija željela ojačati svoj utjecaj. Iako je kroničarima nejasna Eleonorina uloga u pobuni pretpostavlja se je ona bila samo njezin pokretač. Gervazije od Canterbury i Vilijam od Newburgh navode kako je kraljica bila organizatorica, dok Rikard FitzNigel tvrdi

¹⁵² Turner, "Eleanor of Aquitaine and Her Children: an Inquiry into Medieval Family Attachment," 329-330.

¹⁵³ Boyd, *Plantagenet Princes: The Sons of Eleanor of Aquitaine and Henry II.*, str. 74.

¹⁵⁴ Turner, "Eleanor of Aquitaine and Her Children: an Inquiry into Medieval Family Attachment," str. 326-327.

¹⁵⁵ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 112.

¹⁵⁶ Boyd, *Plantagenet Princes: The Sons of Eleanor of Aquitaine and Henry II.*, str. 242-244.

¹⁵⁷ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 202.

¹⁵⁸ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 80.

¹⁵⁹ Boyd, *Plantagenet Princes: The Sons of Eleanor of Aquitaine and Henry II.*, str. 137-138.

¹⁶⁰ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 259-260

kako su Henrikovi sinovi zbog svoje dobi i nezrelosti podlegli majčinim utjecajem i pobunili se protiv oca.¹⁶¹

3.4. Rikard I.

Treći sin Rikard rođen je 1157. Ralph de Diceto navodi kako je Rikard već pri rođenju bio poseban za Eleonoru koja ga je odmah predodredila za nasljednika Poitoua i Akvitanije. Tome u prilog ide i jedno od Merlinovih proročanstava za koja se u 12. st. vjerovalo da se odnosi na Henrikovu obitelj: "Orao prekinutog saveza radovat će se u svom trećem gniježđenju".¹⁶² Prema tumačenju, Eleonora, koja simbolizira orla, raskinula je savez svojim razvodom od Luja VII., dok je njezin treći sin Rikard, koji simbolizira treće gniježđenje, ponovno nastojao uzvisiti majčino ime.¹⁶³ Sa samo sedamnaest mjeseci bio je zaručen za 9-godišnju Berengariju, kćerku grofa od Barcelone, ali kasnije su te zaruke prekinute i on je oženio Berengariju od Navarre.¹⁶⁴ Bio je obrazovan kao i njegova braća, ali je Eleonora inzistirala da ga se osim viteške obuke, nauči čitati i pisati na latinskom i okcitanskom jeziku.¹⁶⁵

Nakon smrti Henrika Mladog Kralja i Henrika II., Rikard je 1189. okrunjen za kralja Engleske, a njegov je prvi potez bio oslobađanje majke iz zatočeništva.¹⁶⁶ Rikard je kao kralj u mnogočemu bio potpuna suprotnost ocu te je više nalikovao ratniku nego plemiću. Osim ratovanja, Rikard se po uzoru na pradjeda Vilijama IX. bavio i pjesništvom. Iako je bio engleski kralj nije volio Englesku i rijetko je boravio u njoj.¹⁶⁷ Nakon svog oslobođenja, Eleonora je imala potpunu kontrolu nad svojim sinom koji joj je odmah povjerio kontrolu nad svojim ministrima i savjetnicima. 1189. Rikard je zajedno s Filipom II. Augustom odlučio otići u Treći križarski rat, ali kako bi prikupio potrebne financije počeo je prodavati posjede diljem Engleske.¹⁶⁸ Kako bi pridobio svog mlađeg brata na svoju stranu Rikard mu je darovao nekoliko dvoraca i posjeda u Engleskoj, ali pod uvjetom da tri godine ne dolazi u Englesku.¹⁶⁹ Međutim, nakon majčinog savjeta na kraju mu je dopustio da boravi u Engleskoj za vrijeme njegove

¹⁶¹ Ibid., str. 260.

¹⁶² Ibid., str. 200.

¹⁶³ Chambers, F. M. "Some Legends Concerning Eleanor of Aquitaine." *Speculum* 16, no. 4 (1941): 459–68. <https://doi.org/10.2307/2852844>.

¹⁶⁴ Boyd, *Plantagenet Princes: The Sons of Eleanor of Aquitaine and Henry II.*, str. 108.

¹⁶⁵ Ibid., str. 110.

¹⁶⁶ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 100.

¹⁶⁷ Ibid., str. 106.

¹⁶⁸ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 332.

¹⁶⁹ Ibid., str. 101-102.

odsutnosti.¹⁷⁰ Za vrijeme Rikardove odsutnosti Eleonora je preuzela ulogu regentice i braniteljice krune. Ivanov se povratak u Englesku na kraju ispostavio kao pogreška jer je odmah pokušao iskoristiti bratovu odsutnost i preuzeti vlast. U međuvremenu, kralj Filip se vratio u Francusku i pozvao Ivana da mu se pridruži u pobuni. Kraljica Eleonora je odmah reagirala i upozorila pogranične utvrde, ali i Filipa koji bi u slučaju napada i zauzimanja zemlje od križara prekršio primirje. Na kraju su se kralj Filip i njegov saveznik Ivan odlučili povući. Dok je bio u Svetoj zemlji, Rikard je dobivao majčina pisma u kojima ga je obavještavala o stanju u zemlji i zavjeri između njegovog brata i francuskog kralja. Usprkos početnom ratnom uspjehu, Rikard je na kraju bio primoran potpisati trogodišnji mirovni sporazum sa sultanom, nakon čega je odlučio napustiti Svetu Zemlju i vratiti se doma.¹⁷¹ Pri povratu u zemlju bio je otet od strane austrijskog nadvojvode Leopolda V., vazala njemačkog cara. Nadvojvoda je navodno bio uvrijeđen jer je, nakon što je zanemario kraljevu naredbu, Rikard bacio njegovu zastavu u blato.¹⁷² Kraljica je odmah nakon saznanja o otmici preuzela kontrolu nad kraljevstvom, a njezin se mlađi sin Ivan ponadao prilici da zauzme bratovo prijestolje. Stoga je odmah otputovao na francuski dvor kako bi odao počast kralju Filipu.¹⁷³

Dok je bio u zatočeništvu, Rikard je Eleonori poslao nekoliko pisama u kojim je moli za brzo djelovanje. U pismima je oslovljava „najdraža majko“ iskazujući joj naklonost i poštovanje. Također, koristi izraze poput „revnost“, „marljivost“, „predanost“ kojima opisuje majčinu osobnost. U prvom pismu, Rikard je od majke zatražio da se njegov savjetnik Hubert, biskup Salisburyja, unaprijedi u službu nadbiskupa Canterburyja jer je smatrao da će to pospješiti njegovo oslobađanje i ojačati obranu kraljevstva.¹⁷⁴ U drugom pismu, Rikard koristi izraz „najslađa majko“ i govori kako je njezina razboritost ključna u održavanju mirnog stanja u zemlji te hvali Hubertovu odanosti i ustrajnost pri njegovom oslobođenju.¹⁷⁵ U trećem pismu, Rikard od majke traži da prikupi otkupninu, a od engleskih sudaca da prikupe taoce što je bilo u skladu sa sporazumom koji je dogovorio s carem Henrikom VI. Prikupljanje financija nije bilo jednostavno jer je Rikard ispraznio riznicu za financiranje Trećeg križarskog rata pa je

¹⁷⁰ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 103-104.

¹⁷¹ Ibid., str. 104-109.

¹⁷² Barrow, G. Wallis Steuart. "Richard I." *Encyclopedia Britannica*, <https://www.britannica.com/biography/Richard-I-king-of-England>. (stranica posjećena 27.7.2024.)

¹⁷³ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 114-115.

¹⁷⁴ Epistolae: A letter from Richard I, king of England (1193) <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/149.html> (stranica posjećena 25.7.2024.)

¹⁷⁵ Epistolae: A letter from Richard I, king of England (1193) <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/148.html> (stranica posjećena 25.7.2024.)

kraljica bila primorana uvesti poreze.¹⁷⁶ Eleonora je napisala i tri pisma papi Celestinu III. u kojima ga moli za pomoć u Rikardovom oslobađanju. U prvom pismu, kraljica se obraća: „poštovanom ocu i gospodaru, Celestinu, milošću Božjom najvišem pontifeksu“, a sebe predstavlja riječima „U gnjevu Božjem, kraljica Engleske, vojvotkinja od Normandije i grofica od Anjoua“.¹⁷⁷ Sugerirajući kako je puna poštovanja prema papi, ali ogorčena trenutnom situacijom. U nastavku pisma govori da pati kao majka i da je svjesna svojih grubih riječi koje mogu biti izrečene zbog njezine gorčine i boli. Eleonora je bila svjesna svoje pozicije te se zbog bojazni za sina nije ustručavala potužiti papi. Podrška pape u ovom trenutku mogla je biti od velike pomoći jer je papa, kao Božji službenik i poglavar Crkve, mogao utjecati na cara. Kraljica je nastojala podsjetiti papu na njegovu odgovornost kao Božjeg službenika, citirajući i dijelove iz Biblije. Nastojala je na sve načine doprijeti do pape, govoreći kako je zbog starosti iscrpljena od života te kako je bespomoćna i pritisnuta nesrećom. Također, navodi kako je Rikard zatočen dok je služio u križarskom ratu i obnašao svoju kršćansku dužnost.¹⁷⁸ U svojim se pismima Eleonora u potpunosti otvara papi, iznosi svoje osjećaje i uspoređuje se s Djevicom Marijom koja pati za svojim sinom i svojom prethodno izgubljenom djecom.¹⁷⁹ Do listopada 1193. Eleonora je prikupila 100.000 srebrnih maraka, a potom je krenula prema caru koji je odbio pustiti Rikarda jer su kralj Filip i Ivan ponudili veću svotu novca. Međutim, car je naposljetku odlučio odbiti njihovu ponudu i pustiti Rikarda, ali je zauzvrat od njega tražio da mu se pokori kao vazal. Rikard je na majčinu inicijativu na kraju prihvatio carevu ponudu i 1194. je pušten iz zatočeništva.¹⁸⁰

Nakon povratka, Rikard je nastojao uspostaviti red u kraljevstvu i obračunati se s bratom i njegovim pristašama. Nakon što je uspješno ugušio pobunu, Ivan je uvidio svoju pogrešku te se odlučio pokajati i zatražiti bratov oprost.¹⁸¹ Rikard je ostatak svoje vladavine proveo u ratu s kraljem Filipom, ali je njegov mlađi brat Ivan ovaj put lojalnim i nastavio se boriti uz njega.¹⁸² 1199. tijekom opsade dvorca grofa od Limogesa Rikard je pogođen strijelom u rame, a kad je

¹⁷⁶ Epistolae: A letter from Richard I, king of England (1193, April 19) <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/864.html> (stranica posjećena 25.7.2024.)

¹⁷⁷ Epistolae: A letter from Eleanor of Aquitaine (1193) <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/139.html> (stranica posjećena 25.7.2024.)

¹⁷⁸ Epistolae: A letter from Eleanor of Aquitaine (1193) <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/140.html> (stranica posjećena 26.7.2024.)

¹⁷⁹ Epistolae: A letter from Eleanor of Aquitaine (1193) <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/141.html> (stranica posjećena 26.7.2024.)

¹⁸⁰ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 117-119.

¹⁸¹ Ibid., str. 119-120.

¹⁸² Ibid., str. 122.

shvatio da umire odmah je poslao po majku i preminuo joj na rukama.¹⁸³ Eleonora je bila duboko potresena gubitkom svog najdražega sina koji joj je omogućio da uživa vlast kakvu nije imala ni u svojim brakovima. Kao njegova zastupnica, štitila je njegove osobne interese, ali i interese cijele zemlje. Sad nakon njegove smrti, kraljica je nastojala pružiti podršku svom posljednjem sinu Ivanu, a ujedno i Rikardovom nasljedniku.

3.5. Ivan Bez Zemlje

Najmlađi sin Ivan rođen je 1166. na blagdan sv. Ivana po kojemu je i dobio ime.¹⁸⁴ Od oca je kasnije dobio nadimak Ivan Bez Zemlje jer mu nakon podjele nasljedstva nije ništa ostalo.¹⁸⁵ Nakon pobune njegove braće, u kojoj nije sudjelovao, Henrik II. je odlučio nagraditi Ivana dodijelivši mu titulu gospodara Irske, a potom ga je oženio Isabelom od Glouceстера.¹⁸⁶ Usprkos potkopavanju bratove vlasti, nakon pokajanja i dokazivanja lojalnosti, Rikard je svoju krunu odlučio prenijeti na Ivana koji je na kraju okrunjen 1199. u Westminsteru.¹⁸⁷ Ivan nije trebao preuzeti prijestolje, već je to pravo pripadalo njegovom nećaku Arturu. Međutim, kako doktrina o reprezentativnom nasljeđivanju još nije bila prihvaćena to je spriječilo Arturovo pravo na preuzimanje krune.¹⁸⁸ Eleonora je odmah nakon Ivanovog preuzimanja prijestolja nastojala učvrstiti kontrolu na Anjouom i Akvitanijom, dok je on radio na kontroli Normandije i Engleske. Za razliku od Rikarda, Ivan nije bio vojvoda Akvitanije za vrijeme stupanja na prijestolje i to je moglo izazvati pobunu od strane vazala. Stoga je kraljica nastojala osigurati Ivanovu potvrdu i odanost svojih podanika kroz povelje u kojima je ustupila svoje teritorije sinu, a on joj je zauzvrat priznao pravo da zadrži svoje nasljedstvo tijekom života.¹⁸⁹ Iz pisma koje je uputio majci, a u kojemu joj priznaje pravo na zadržavanje nasljeđa, Ivan upotrebljava izraze „najdražoj“ i „časnoj gospi“ kada joj se obraća.¹⁹⁰ S obzirom na Rikardovu korespondenciju s majkom kod Ivana možemo uočiti blagu formalnost i službenost u njegovom izrazu. Unatoč tome što u djetinjstvu nisu provodili puno vremena zajedno Eleonora je svome sinu nastojala pružiti odgovarajuću podršku kao kralju, dok joj je on nastojao iskazati svoju zahvalnost i poštovanje. Eleonora se potom povukla u opatiju Fontevraudu vjerojatno s

¹⁸³ Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 359.

¹⁸⁴ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 226.

¹⁸⁵ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 78.

¹⁸⁶ Boyd, *Plantagenet Princes: The Sons of Eleanor of Aquitaine and Henry II.*, str. 151.

¹⁸⁷ Ibid., str. 154.

¹⁸⁸ Holt, J. "John." *Encyclopedia Britannica*, <https://www.britannica.com/biography/John-king-of-England> (stranica posjećena 27.7.2024.)

¹⁸⁹ Turner, "Eleanor of Aquitaine and Her Children: an Inquiry into Medieval Family Attachment," str. 331.

¹⁹⁰ Epistolae: A letter from John, king of England (1199) <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/867.html> (stranica posjećena 27.7.2024.)

namjerom da se posveti molitvi i smirenom životu, ali Ivan je ponovno zatražio njezinu intervenciju. Zahtijevao je da otputuje na dvor njegove sestre Leonore i otprati njezinu kćer Blanku na dvor Filipa II. Augusta jer se mlada Blanka trebala udala za Filipovog sina i budućeg kralja Luja VII.¹⁹¹ U dobi od sedamdeset i šest godina Eleonora se upustila na još jedno putovanje u nizu.¹⁹² 1202. kraljica je bila primorana na još jednu intervenciju kada je njezin unuk Artur pokušao zauzeti Poitiers. Dok je kraljica boravila u dvorcu Mirabeau, Artur i njegove pristaše iz kuće Lusignan napale su dvorac, ali nakon Ivanove brze intervencije oni su pobijedeni i kraljica je oslobođena.¹⁹³ 1. travnja 1204. kraljica Eleonora zauvijek je zatvorila svoje oči i preminula. Iako je imala živopisan život do kraja života njezinu su smrt zasjenili predstojeći sukobi između Ivana i kralja Filipa II. U svojoj je oporuci iz 1202. Eleonora zahtijevala da bude pokopana u kripti opatije Fontevraud pored supruga Henrika II., sina Rikarda i kćeri Ivane.¹⁹⁴ Njezinom smrću, Ivan nije izgubio samo majku već i mudru savjetnicu. Sada kada su bile uklonjene sve prepreke kralj Filip mogao je započeti ostvarivanje svojih političkih ambicija. Ožalošćen majčinom smrću, Ivan je postupno počeo gubiti svoje teritorije i naposljetku se nije mogao oduprijeti francuskoj agresiji.¹⁹⁵

¹⁹¹ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 418-419.

¹⁹² Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 333.

¹⁹³ Koestler-Grack, *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*, str. 140-142.

¹⁹⁴ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 222.

¹⁹⁵ *Ibid.*, str. 225.

4. ELEONORA KAO POKROVITELJICA

Jedan od načina na koje su aristokratkinje poput kraljice Eleonore mogle pokazati svoju moć bilo je kroz razna pokroviteljstva. Koja su mogla uključivati darovanje zemlje ili novca vjerskim i obrazovnim ustanovama te pokroviteljstva književnosti i umjetnosti. Javna iskazivanja pobožnosti posebno su bila značajna jer su kraljice kroz njih mogle povećati ugled svog supruga i ojačati vlastiti položaj.¹⁹⁶

Jedno od najvažnijih Eleonorinih vjerskih pokroviteljstva bilo je ono opatije Fontevraud koju je 1101. osnovao Robert D'Arbrissel.¹⁹⁷ Ova je opatija bila od posebnog značaja za kraljicu Eleonoru. Naime, na nagovor supruge Filipe od Toulousea, Vilijam IX. donirao je zemlju za izgradnju opatije, a kasnije se i sama Filipa sklonila u nju nakon razlaza sa suprugom.¹⁹⁸ Dok je bila u braku s Lujem, Eleonora je izdala nekoliko vjerskih povelja koje se odnose na opatiju Trinity, Saint-Maixent i spomenutu opatiju Fontevraud.¹⁹⁹ Nakon vjenčanja s Henrikom, ponovno je potvrdila opatiju Fontevraud kao što su to činili i njezini preci. Potaknuta podrškom svoje nove obitelji njezina su se pokroviteljstva povećavala.²⁰⁰ Tako imamo zabilješke o Eleonorinom godišnjem darivanju od 100£ za spasenje duša njezine obitelji.²⁰¹ Također, tijekom Rikardove investiture Eleonora i njezin voljeni sin izdali su nekoliko povelja opatijama Châteliers, Dalon, Maillezais i St. Hilaire.²⁰²

U vrijeme njezinog braka s Lujem VII. došlo je do procvata u arhitekturi, a ono se najbolje očituje na primjeru obnove opatije Saint-Denis koja je postala prvi primjer gotičke arhitekture. Iako je opatu Sugeru pripisana zasluga za rekonstrukciju postoje pretpostavke da su kralj i kraljica financijski podržali ovaj projekt te da je kraljica imala utjecaj u njegovoj realizaciji.²⁰³ Naime, pojedini elementi kao što su kipovi upućuju na utjecaj jugozapadne Francuske. S obzirom na Eleonorin kulturni utjecaj pretpostavlja se da su na njezinu inicijativu u rekonstrukciji sudjelovali i umjetnici iz Toulousea. Osim toga, postoji poveznica između skulptura koje se nalaze u opatiji Saint-Denis i onih u crkvama u Saintongeu koje se nalaze na

¹⁹⁶ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 54-55.

¹⁹⁷ Wood C. T. *Fontevraud, Dynasticism, and Eleanor of Aquitaine*. U *Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady*, ur. Wheeler B. and Parson J. C. Palgrave Macmillan US, 2003., str. 407-408.

¹⁹⁸ Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 35-36.

¹⁹⁹ *Ibid.*, str. 120.

²⁰⁰ *Ibid.*, str. 167-168.

²⁰¹ *Ibid.*, 305.

²⁰² *Ibid.*, str. 258.

²⁰³ Swabey, *Eleanor of Aquitaine, Courtly Love and the Troubadours*, str. 103-104.

Eleonorinom teritoriju.²⁰⁴ Iako ne postoje izvori koji nam potvrđuju njezin izravni utjecaj kraljica je najvjerojatnije imala indirektan kulturni doprinos u njegovoj realizaciji.

U 12. st. razvila se nova vrsta polifonije tzv. akvitanska polifonija koja je potekla iz Eleonorine zemlje i proširila se diljem anžuvinskog teritorija. Kroničar Ivan od Salisburyja bilježi kako je kraljica sa sobom na dvor donijela okcitansku sofisticiranost, a koju najbolje možemo vidjeti u obliku polifonske glazbe i trubadurske tradicije.²⁰⁵ Krajem 11. st. počela se razvijati i trubadurska tradicija na dvorovima u Okcitaniji.²⁰⁶ Pjesme su skladane na provansalskom ili okcitanskom jeziku i najčešće su se bavile ljubavnom tematikom u kojima se izjavljivala odanost i ljubav prema plemenitoj dami koja je obično bila udata i nedostižna.²⁰⁷ Prvi poznati trubadur bio je Eleonorin djed Vilijam IX., dok je njezin otac Vilijam X. bio patron koji je okupljao trubadure na svom dvoru.²⁰⁸ Po uzoru na njih Eleonora je na svom dvoru često pozivala trubadure poput Bernarta de Ventadourna, Cercamona, Marcabrua, Alegreta, Marcoata, Peirea de Valeria, Peirea Rogiera, Bernarta Martia.²⁰⁹ Najstarija trubadurska pjesma koja se vezuje uz Eleonoru bila je "Pax! in nomine Domini" od Marcabrua u kojoj se iznose događaji poput smrti njezina oca Vilijama, dok indirektno autor upućuje na Eleonorino osamostaljivanje.²¹⁰ Tijekom braka s Henrikom II. Eleonora je bila aktivna i često je putovala, predsjedavala raznim dvorovima, ali najčešće je boravila u Poitiersu gdje je okupljala umjetnike sa sjevera i juga kraljevstva. Zahvaljujući Eleonorinom dvoru i pokroviteljstvu dolazi do širenja trubadurskih pjesama i arturijanskih romansi.²¹¹ S njihovom popularizacijom dolazi do razvijanja termina dvorska ljubav koji se povezivao s trubadurima i njihovim ljubavnim dodvoravanjem uzvišenoj dami.²¹²

²⁰⁴ Ibid., str. 115-116.

²⁰⁵ Swabey, *Eleanor of Aquitaine, Courtly Love and the Troubadours*, str. 43.

²⁰⁶ Ibid., str. 58.

²⁰⁷ Ibid., str. 56-57.

²⁰⁸ Lazar M. *Cupid, the Lady, and the Poet: Modes of Love at Eleanor of Aquitaine's Court*. U *Eleanor of Aquitaine: Patron and Politician*, ur. Kibler W. University of Texas Press. Austin. 2014., str. 55.

²⁰⁹ Ibid., str. 57.

²¹⁰ Baltzer R. A. *Music in the Life and Times of Eleanor of Aquitaine*. U *Eleanor of Aquitaine: Patron and Politician*, ur. Kibler W. University of Texas Press. Austin. 2014., str. 83.

²¹¹ Ibid., str. 87.

²¹² Dvorska ljubav predstavljala je srednjovjekovni koncept različitih oblika ljubavi, a termin je 1833. uveo Gaston Paris u svom eseju o Lancelotu. Mnogi aspekti ove ljubavne služne bili su oblikovani po uzoru na feudalnu službu u kojoj je, obično udata, dama predstavljala gospodara, a trubadur njezinog slugu i ljubavnika koji se obvezuje služiti svojoj gospodarici. Njihov je odnos bio platonske naravi, ali neki znanstvenici tvrde da je mogla postojati mogućnost i intimnijeg zbližavanja (Lazar, *Cupid, the Lady, and the Poet: Modes of Love at Eleanor of Aquitaine's Court*, str. 54-58.)

Sve do 20. st. povjesničari su vjerovali da su Eleonora i njezina najstarija kćer Marija predsjedavale tzv. sudom ljubavi u Poitiersu.²¹³ Međutim, zbog nedostatka vjerodostojnih i suvremenih dokaza pretpostavlja se da je ovaj koncept bio stvoren prema izvještajima pisca Andreasa Capellanusa koji se boravio na Marijinom dvoru u Troyesu.²¹⁴ Capellanus navodi kako su kraljica i njezina kćer na svom dvoru raspravljale i donosile presude o ljubavnim problemima zaljubljenih plemića i trubadura koji su im se pritom obraćali za pomoć. Na njihovom se dvoru prakticirao i tzv. kodeks viteštva. Amy Kelly tvrdi da je dvor bio Marijina zamisao, dok se Eleonora pridružila njihovoj zajedničkoj kampanji kako bi obje poboljšale svoju reputaciju. Svrha dvora bila je uputiti muškarce u kodeks viteštva i saslušati njihove ljubavne probleme.²¹⁵ Uz Eleonoru i Mariju, sudom su još predsjedavale Eleonorina nećakinja Izabela od Flandrije i Ermengarda od Narbonne, koja bila jedna od pokroviteljica trubadura.²¹⁶ U svom djelu *Tractatus De Amore et de Amoris Remedio*, Capellanus iznosi definiciju i podrijetlo pojma udvorne ljubavi, niz dijaloga i kako se odvijao proces romantike, a na kraju navodi 21 slučaj 'stvarnih' sudova ljubavi. Međutim, kao što nema dokaza o postojanju ovog dvora tako nema dokaza da su majka i kćer stupile u kontakt nakon Eleonorinog odlaska s francuskog dvora. Također, nema dokaza o drugim predsjedateljicama dvora i njihovom sudjelovanju.²¹⁷

Na temelju sačuvanih dokumenata nemamo podataka da je kraljica naručivala djela,²¹⁸ ali je zato postala inspiracija mnogim pjesnicima.²¹⁹ Tako je na primjer, anglo-normanski autor Wace objavio svoja dva djela pod nazivom *Roman de Brut* i *Roman de Rou*.²²⁰ Prvi je roman navodno bio posvećen Eleonori, ali nema sačuvanih rukopisa koji to mogu potvrditi. Dok je drugo djelo nastavak prvog i vjerojatno je naručeno od Henrika II. Iako posvete ne identificiraju mecenu, pretpostavlja se da je u vrijeme njegovog naručivanja Eleonora bila regentica u Engleskoj i da je Henrik bio njegov pokrovitelj.²²¹ Waceovo prvo djelo *Roman de Brut* nastalo je pod utjecajem Geoffreyja od Monmoutha i njegovog djela *History of the Kings of Britain*, u kojem autor bilježi život britanskih kraljeva počevši od Trojanaca. Wace je u svoju inačici uključio razne mitske

²¹³ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 97.

²¹⁴ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 234.

²¹⁵ Zarevich E., Eleanor of Aquitaine's "Court of Love" JSTOR Daily. <https://daily.jstor.org/eleanor-of-aquitaines-court-of-love/> (stranica posjećena 10.8.2023.)

²¹⁶ Weir, *Eleanor of Aquitaine: A Life*, str. 234.

²¹⁷ Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 260-261.

²¹⁸ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 63.

²¹⁹ Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 209.

²²⁰ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 207.

²²¹ Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 207.

dogadaje poput osnivanja okruglog stola kralja Artura, dok je navodno kraljica Eleonora predstavljala inspiraciju za portretiranje Arturove žene Guinevere. Geoffreyjevo djelo temeljeno je na drevnim velškim kronikama koje su oblikovane pod utjecajem keltske mitologije o dvorskoj ljubavi. U djelu se osim kralja Artura i njegove žene Guinevere pojavljuje i lik čarobnjak Merlin koji predviđa političku povijest Britanije i iznosi proročanstva. Jedno od proročanstava je i ono o orlu prekinutog saveza za koje se vjerovalo da simbolizira Eleonoru. Osim toga, kraljica je bila značajna pokroviteljica arturijanskih legendi kroz koje su se naglašavale viteške vrijednosti i ideal dvorske ljubavi. Od značaja je bio i utjecaj keltske mitologije jer se naglašavala uloga žena i njihov antagonizam prema muškim vladarima, a to je bilo u skladu s Eleonorinim težnjama za autonomijom.²²²

Jedno od djela koje je posvećeno Eleonori bila je i romansa o Edipu i Eneji.²²³ Nakon što je postala engleska kraljica, njezina je ljepota postala nadahnuće za mnoge umjetnike kao što se može vidjeti u zbirci *Carmina Burana*: „Da je cijeli svijet samo moj, od mora do Rajne, svega bih se odrekao, samo da mogu držati, englesku kraljicu u naručju.“²²⁴ Autor Benoît de Sainte-Maure u djelu *Roman de Troie*, opisuje kraljicu kao visokorođenu damu, izvrsnu i hrabru, razumnu i plemenitu, vođenom pravom i pravdom, kraljicom ljepote i velikodušnosti.²²⁵ Međutim, kasnije ju u djelu *Chronique des ducs de Normandie* isti autor navodno opisuje na nimalo laskav način te se pretpostavlja da je ono bilo pod Henrikovim, a ne Eleonorinim pokroviteljstvom.²²⁶

²²² Swabey, *Eleanor of Aquitaine, Courtly Love and the Troubadours*, str. 74-75.

²²³ Weir, *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*, str. 63.

²²⁴ Cockerill, *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*, str. 209.

²²⁵ *Ibid.*, str. 209.

²²⁶ *Ibid.*, str. 208.

ZAKLJUČAK

Kraljica Eleonora Akvitanska bila je jedna od najutjecajnijih žena u srednjovjekovnoj Europi, a njezin je utjecaj bio vidljiv na političkom, društvenom i kulturnom polju. Za njezino formiranje kao žene, majke i kraljice bilo je važno njezino odrastanje u rodnoj Akvitaniji koja je oblikovala njezin karakter i poslužila joj kao temelj u oblikovanju političkog i kulturnog utjecaja. Kao bogata nasljednica uživala je u autonomiji koja je bila rijetkost za jednu srednjovjekovnu ženu. Na temelju svoga nasljedstva i statusa sklopila je dva značajna braka, jedan s francuskim kraljem Lujem VII. i drugi s engleskim kraljem Henrikom II., kroz koja je širila svoj politički i kulturni utjecaj. Kraljica je strateški iskoristila svoje zemlje jer je putem njih povećala bogatstvo i moć oba kraljevstva, a ujedno je očuvala autonomiju svojih teritorija. Zadržavanje autonomije nad svojim zemljama omogućilo joj je neovisnost od muževa i kontrolu u donošenju političkih odluka. Eleonorina se odlučnost najbolje očitovala kroz njezino sudjelovanje u Drugom križarskom ratu i inicijativama vezanim za razvoda od Luja i preudajom za Henrika. Kroz svoje je odluke prkosila ondašnjim standardima i radila na očuvanje osobnih interesa. S obzirom na svoju odlučnost i sposobnosti kraljica je obnašala ulogu regentice i obavljala razne administrativne poslove u vrijeme Henrikovog odsustva što potvrđuje njezin politički utjecaj. Taj se utjecaj potom provukao kroz njezinu ulogu majke koja je kroz svoju djecu i kroz sklapanje pogodnih dinastičkih brakova osigurala prosperitet i stabilnost kraljevstva. Najveći je utjecaj pritom ostvarila kroz svoje sinove i buduće engleske kraljeve Rikarda I. i Ivana Bez Zemlje kojima je tijekom njihove vladavine postala savjetnica i regentica u odsutnosti čime je osigurala kontrolu i stabilnost kraljevstva. Osim toga, Eleonorin je politički utjecaj bio usko povezan s društvenim i kulturnim djelovanjem cijelog njezinog života. Kraljica je kroz svoja pokroviteljstva, promicanje umjetnosti i književnosti utjecala na oblikovanje kulturnog života srednjovjekovne Europe. Njezin je dvor postao kulturno središte umjetnika na kojemu je došlo do širenje trubadurske poezije i arturijanskih legendi koje su promicale ideal dvorske ljubavi i viteški kodeks. To je utjecalo na oblikovanje srednjovjekovnih društvenih vrijednosti, dok je njezin sud ljubavi u Poitiersu ostao jedan od neobjašnjivih fenomena koji se vezuju za kraljicu i njezin društveni utjecaj. Možemo zaključiti kako je kraljica Eleonora bila jedna intrigantna žena koja je ostvarila utjecaj kroz sve svoje uloge, premda su nam mnogi segmenti njezina života i dalje nepoznati.

POPIS LITERATURE

Primarni izvori:

„A letter from Eleanor of Aquitaine (1152, May 26).“Epistolae: Medieval Woman's Letters. <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/896.html> (stranica posjećena 25.7.2024.)

„A letter from Eleanor of Aquitaine (1193).“Epistolae: Medieval Woman's Letters. <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/139.html> (stranica posjećena 25.7.2024.)

„A letter from Eleanor of Aquitaine (1193).“Epistolae: Medieval Woman's Letters. <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/140.html> (stranica posjećena 26.7.2024.)

„A letter from Eleanor of Aquitaine (1193).“Epistolae: Medieval Woman's Letters. <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/141.html> (stranica posjećena 26.7.2024.)

„A letter from John, king of England (1199).“Epistolae: Medieval Woman's Letters. <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/867.html> (stranica posjećena 27.7.2024.)

„A letter from Richard I, king of England (1193).“Epistolae: Medieval Woman's Letters. <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/149.html> (stranica posjećena 25.7.2024.)

„A letter from Richard I, king of England (1193).“Epistolae: Medieval Woman's Letters. <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/148.html> (stranica posjećena 25.7.2024.)

„A letter from Richard I, king of England (1193, April 19).“Epistolae: Medieval Woman's Letters. <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/864.html> (stranica posjećena 25.7.2024.)

„A letter from John, king of England (1199).“Epistolae: Medieval Woman's Letters. <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/867.html> (stranica posjećena 27.7.2024.)

Sekundarni izvori:

Boyd D. *Plantagenet Princes: The Sons of Eleanor of Aquitaine and Henry II*. Pen and Sword History. 2021.

Baltzer R. A. *Music in the Life and Times of Eleanor of Aquitaine*. U *Eleanor of Aquitaine: Patron and Politician*, ur. Kibler W. University of Texas Press. Austin. 2014., str. 79-102.

Brown E. A. R. *Eleanor of Aquitaine: Parent, Queen, and Duchess*. U *Eleanor of Aquitaine: Patron and Politician*, ur. Kibler W. University of Texas Press. Austin. 2014., str. 23-50.

Cockerill S. *Eleanor of Aquitaine: Queen of France and England, Mother of Empires*. Amberley Publishing. 2019.

Chambers F. M. "Some Legends Concerning Eleanor of Aquitaine." *Speculum* 16, no. 4 (1941): 459–68. <https://doi.org/10.2307/2852844>.

DeAragon R. C. *Wife, Widow, and Mother: Some Comparisons between Eleanor of Aquitaine and Noblewomen of the Anglo-Norman and Angevin World*. U *Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady*, ur. Wheeler B. and Parson J. C. Palgrave Macmillan US. 2003., str. 97-113.

Huneycutt L. L. *Alianora Regina Anglorum: Eleanor of Aquitaine and her Anglo-Norman Predecessors as Queens of England*. U *Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady*, ur. Wheeler B. and Parson J. C. Palgrave Macmillan US. 2003., str. 115-132.

Koestler-Grack R. A. *Eleanor Of Aquitaine: Heroine Of The Middle Ages*. Chelsea House Publications. 2006.

Lewis M. *Henry II and Eleanor of Aquitaine: Founding an Empire*. Amberley Publishing. 2021.

Lazar M. *Cupid, the Lady, and the Poet: Modes of Love at Eleanor of Aquitaine's Court*. U *Eleanor of Aquitaine: Patron and Politician*, ur. Kibler W. University of Texas Press. Austin. 2014., str. 51-78.

Richardson H. G. "The Letters and Charters of Eleanor of Aquitaine." *The English Historical Review* 74, br. 291 (1959): 193–213. <http://www.jstor.org/stable/558439>. (stranica posjećena 8.8.2024.)

Swabey, F., *Eleanor of Aquitaine, Courtly Love and the Troubadours*, Greenwood Press, 2004.

Turner R. V. "Eleanor of Aquitaine and Her Children: an Inquiry into Medieval Family Attachment." *Journal of Medieval History* vol. 14, br. 4, (1988): 321–35.
[https://doi.org/10.1016/0304-4181\(88\)90031-0](https://doi.org/10.1016/0304-4181(88)90031-0)

Wood C. T. *Fontevraud, Dynasticism, and Eleanor of Aquitaine*. U *Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady*, ur. Wheeler B. and Parson J. C. Palgrave Macmillan US, 2003., str. 407-422.

Weir A. *Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and her Successors*. Random House. 2020.

Weir A. *Eleanor of Aquitaine: A Life*. Ballantine Book. New York. 2008.

Doktorska dizertacija:

Bowie C. M. „The daughters of Henry II and Eleanor of Aquitaine: a comparative study of twelfth-century royal women.“ PhD thesis, University of Glasgow. 2011.

Internetski članci:

Barrow G. Wallis Steuart. "Richard I." *Encyclopedia Britannica*,
<https://www.britannica.com/biography/Richard-I-king-of-England> (stranica posjećena 27.7.2024.)

Cartwright M. "Henry II of England." *World History Encyclopedia*.
https://www.worldhistory.org/Henry_II_of_England/ (stranica posjećena 22.7.2024.)

Holt J. "John." *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/biography/John-king-of-England> (stranica posjećena 27.7.2024.)

Križarski ratovi. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/krizarski-ratovi> (stranica posjećena 7.9.2024.)

Mark J. J. "Eleanor of Aquitaine." *World History Encyclopedia*. https://www.worldhistory.org/Eleanor_of_Aquitaine/ (stranica posjećena 27.7.2024.)

Zarevich E. Eleanor of Aquitaine's "Court of Love" JSTOR Daily.
<https://daily.jstor.org/eleanor-of-aquitaines-court-of-love/> (stranica posjećena 10.8.2023.)

SAŽETAK

Eleonora Akvitanska bila je jedna od najbogatijih i najznačajnijih nasljednica srednjovjekovne Europe. U ovome završnom radu prikazat ću njezin utjecaj kroz uloge supruge i kraljice, majke i na kraju pokroviteljice. Nakon smrti oca Vilijama X. postala je vojvotkinja Akvitanije i najpoželjnija nevjesta u Europi. Svojom udajom za francuskog kralja Luja VII., a potom engleskog kralja Henrika II. osigurala si je profitabilne brakove kroz koje je mogla razvijati svoj utjecaj. Iako su oba braka završila neuspjehom Eleonora je svoj utjecaj nastavila jačati kroz svoju djecu, odnosno kroz sklapanje pogodnih dinastičkih brakova i kasnije kroz savjetovanja svojih sinova i budućih engleskih kraljeva Rikarda I. i Ivana Bez Zemlje. Tijekom cijelog svog života njegovala je ulogu vjerske i književne pokroviteljice te je promicala trubadursku kulturu na svome dvoru.

Ključne riječi: Eleonora Akvitanska, Akvitanija, kraljica, majka, pokroviteljstvo